

Biologia marina

2012/2013

Codi: 100830

Crèdits ECTS: 6

Titulació	Pla	Tipus	Curs	Semestre
2500251 Graduat en Biologia ambiental	813 Graduat en Biologia Ambiental	OB	3	1

Professor de contacte

Nom: Maite Carrassón López de Letona

Correu electrònic: Maite.Carrasson@uab.cat

Utilització d'idiomes

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)

Algun grup íntegre en anglès: No

Algun grup íntegre en català: No

Algun grup íntegre en espanyol: Sí

Prerequisits

No hi ha prerequisits específics, encara que seria desitjable que els estudiants ja hagin cursat i superat les assignatures de Zoologia, Ecologia, Projecció del Medi Natural, Ampliació de Zoologia i Botànica.

Objectius

L'objectiu d'aquesta assignatura és proporcionar una formació de base en el coneixement del medi marí des del punt de vista dels conceptes i les lleis físiques bàsiques que s'utilitzen en l'estudi dels oceans, així com dels éssers vius i de les seves interrelacions, iniciant l'alumne en l'estructura de l'ecosistema marí i en la seva biodiversitat, i introduint-lo en l'estudi dels casos més notables de la interacció de l'activitat de l'home sobre el medi marí per a que siguin capaços d'intuir les seves conseqüències.

Els objectius formatius concrets d'aquesta assignatura són:

- Dar al alumno unos fundamentos de los principales procesos físicos y químicos que tienen lugar en los ecosistemas acuáticos marinos.
- Introducir al alumno en las bases o principio físicos que se utilizan para describir la dinámica de los sistemas acuáticos.
- Proporcionar una formación de base en el conocimiento del medio marino desde el punto de vista de los seres vivos y de sus interrelaciones.
- Iniciar al alumno en la estructura del ecosistema marino y en su biodiversidad.
- Introducir al alumno en el procesamiento de la energía en el medio marino, tanto a nivel de individuo como de ecosistema.
- Ofrecer al alumno los casos más notables de la interacción de la actividad del hombre sobre el medio marino y que sean capaces de intuir sus consecuencias.
- Desarrollar el sentido crítico y de innovación, así como el interés por la actualización.

Competències

- Assumir el compromís ètic
- Diagnosticar i solucionar problemes ambientals pel que fa al medi biològic.

- Gestionar la informació
- Identificar i interpretar la diversitat d'espècies en el medi.
- Mostrejar, caracteritzar i manipular poblacions i comunitats.
- Participar en avaluacions de l'impacte ambiental pel que fa al medi biològic.
- Sensibilitzar-se en relació amb temes mediambientals.

Resultats d'aprenentatge

1. Assumir el compromís ètic.
2. Gestionar la informació
3. Identificar impactes sobre la flora, la fauna, els sòls, la vegetació i el funcionament dels ecosistemes.
4. Proposar mesures correctores dels impactes sobre la flora, la fauna, els sòls, la vegetació i el funcionament dels ecosistemes.
5. Realitzar inventaris d'organismes, mostrejar poblacions i identificar comunitats.
6. Reconèixer en el camp les principals plantes, animals i organismes característics de les comunitats del nostre entorn.
7. Sensibilitzar-se en relació amb temes mediambientals.

Continguts

I. INTRODUCCIÓ

1.- **Introducció.** Què és la Biologia Marina. Perspectiva històrica de la biologia marina. Un món oceànic. Diferències per a la vida entre els medis terrestre i marí. Classificació dels medis i dels organismes marins.

II. L'AMBIENT MARÍ

2.- **L'aigua de mar: factors químics.** Composició de l'aigua de mar. Elements químics presents majors i menors. Nutrients. Gasos dissolts (O_2 , CO_2). Matèria orgànica particulada i dissolta (MOP i MOD).

Sediments. Tipus de sediments. La sedimentació a la plataforma continental i a les conques marines profundes.

3.- **Factors físics de l'aigua de mar.** Salinitat, temperatura (termoclines), densitat, viscositat, llum. Estructura vertical de l'oceà: masses d'aigua, diagrames T/S. **Orografia.** Estructura dels marges de les conques oceàniques i dels fons dels oceans (zonació i perfils).

4.- **La dinàmica de les masses d'aigua.** L'atmosfera i l'oceà. La força de Coriolis. Corrents geotròfiques. Corrents provocades pel vent: espiral d'Ekman, convergències i divergències. Circulació termohalina. Circulació global: corrents superficials, corrents profundes, circulació al Mediterrani. Ones marines: capil·lars, gravitacionals, interferència de les onades, ones internes, ones sísmiques. Les marees. Afloraments costers.

III. ESTRUCTURA DE L'ECOSISTEMA MARÍ: Les comunitats marines

5.- **La producció primària al mar.** Producció primària. Mètodes per a mesurar la producció primària. Mètodes per a mesurar la biomassa del fitoplàncton. Factors que controlen i condicionen la producció primària. Factors que controlen el percentatge de sals nutritives al Mediterrani. Variacions en la productivitat global: latitudinals, estacionals, regionals i batimètriques.

6.- **Les comunitats marines: domini pelàgic I. Plàncton.** Generalitats. Classificació del plàncton. **Fitoplàncton:** composició i distribució. Metodologia de mostreig i estudi del plàncton.

7.- **Domini pelàgic II. Zooplàncton:** generalitats. Composició del zooplàncton. Adaptacions del plàncton a la vida pelàgica. Distribució del zooplàncton: Migracions verticals. El plàncton indicador.

8.- **Domini pelàgic III. Nècton:** Generalitats. Composició. Adaptacions a la vida pelàgica. Distribució del nècton: migracions horitzontals. Metodologia de mostreig i estudi. Estat actual de les poblacions explotades.

9.- **Les comunitats marines: domini bentònic I.** Generalitats, hàbitats bentònics, tipus de bentos.

Comparació entre el bentos i el plàncton. Composició i distribució (substrat rocós i arenós, litoral i profund). La comunitat de *Posidonia oceanica*. Adaptacions dels animals bentònics. L'organització de l'espai: successió. Metodologia de mostreig.

10.- Domini bentònic II. Estuaris i esculls coral·lins. Origen i tipus d'estuaris. Característiques físico-químiques dels estuaris. Els estuaris com a ecosistemes. Impacte humà sobre els estuaris. **Esculls coral·lins:** Organismes bioconstructors (coralls i altres). Tipus d'esculls de corall (costers, de barrera, atols). Ecologia dels esculls de corall. Amenaces sobre els esculls de corall.

IV. PROCESSAMENT DE L'ENERGIA

A nivell d'individu

11.- Alimentació. Introducció. El comportament alimentari al mar. L'alimentació al plàncton. L'alimentació al bentos litoral i profund. Metodologia d'estudi de l'alimentació.

12.- Reproducció. Introducció: la reproducció al mar (la renovació de biomassa). Adaptacions per assegurar la reproducció. La reproducció al plàncton. La reproducció al bentos. Tipus de desenvolupament al mar. Metodologia d'estudi de la reproducció.

A nivell d'ecosistema

13.- Les interrelacions biòtiques. Introducció. Competència i coexistència. Depredació en el bentos i en el plàncton, estratègies de protecció contra la depredació. La simbiosis en el mar: parasitisme, mutualisme i comensalisme.

14.- La transferència d'energia. Xarxes tròfiques. Introducció. Cadenes tròfiques i transferència d'energia. Estimació de la producció secundària. Xarxes tròfiques. El bucle microbià. Comparació entre la producció marina i terrestre.

V. HOME-MEDI (INTERACCIÓ DE L'ACTIVITAT DE L'HOME SOBRE EL MEDI MARÍ)

15.- L'impacte de l'home. Tipus d'usos del mar. Instal·lacions i activitats industrials i agrícoles. Explotació dels seus recursos abiòtics i biòtics.

Protecció i conservació. Eines de protecció. Amenaces i espècies amenaçades. Conservació i gestió de la franja costera.

CLASSES PRÀCTIQUES:

Pràctica 1. A dues platges diferents, recollida de mostres biològiques i mesura de paràmetres abiòtics de la zona litoral. Etiquetatge i conservació.

Pràctica 2. (realitzada en 3 sessions de 4 h) Processat de mostres. Separació de mostres, anàlisi, identificació, toma de dades. Tractament de resultats. Elaboració d'un treball escrit.

Pràctica 3. Discussió de resultats de pràctiques.

Pràctica 4. Presentació oral resultats pràctiques.

Metodologia

La metodologia utilitzada en aquesta assignatura per assolir el procés d'aprenentatge es basa en fer que l'alumne treballi la informació que se li posa al seu abast. La funció del professor és donar-li la informació o indicar-li on pot aconseguir-la i ajudar-li, tutoritzant-li, perquè el procés d'aprenentatge pugui realitzar-se eficaçment. Per assolir aquest objectiu, l'assignatura es basa en les següents activitats:

Classes Magistral

El contingut del programa de teoria l'impartirà principalment el professor en forma de classes magistrals. Les classes teòriques es complementaran amb la visualització d'animacions i vídeos relacionats amb els temes tractats a classe. Així mateix, algunes classes es complementaran amb activitats d'avaluació de l'aprenentatge de l'estudiant, mitjançant la resolució de qüestions plantejades pel professor que es resoldran bé al principi de la sessió (quan serveixin de repàs de continguts ja exposats en sessions anteriors) o al final de la mateixa per a qüestions de reflexió sobre la matèria explicada o el vídeo analitzat. Els ajuts visuals utilitzats a classe pel professor estaran disponibles al Campus Virtual. Es recomana que els alumnes imprimeixin aquest material i el portin a classe, per utilitzar-lo com a suport a l'hora de prendre apunts. Tot i que no és imprescindible ampliar els continguts de les classes impartides pel professor, a no ser que aquest ho demani de forma expressa, s'aconsella que els alumnes consultin de forma regular els llibres recomanats a l'apartat de Bibliografia per tal de consolidar i clarificar, si és necessari, els continguts explicats a classe.

Amb aquestes classes l'alumne adquireix els coneixements científico-tècnics bàsics de l'assignatura que ha de complementar amb l'estudi personal dels temes explicats.

Seminaris

Constaran de classes de treball dirigit, on es discutiran en grup temes d'actualitat prèviament programats pel professor. Es valorarà la participació dels estudiants.

La missió dels seminaris és promoure la capacitat d'anàlisi i síntesi i el raonament crític.

Pràctiques de camp i de laboratori

Les pràctiques de camp consten de dues sortides de 6 h (cadascuna) a dues platges de la costa catalana.

Les pràctiques de laboratori consten de:

- 3 sessions de 4h per processament de mostres i obtenció de resultats.
- 2 sessions de 2h destinades a la discussió del resultat, orientació del tractament de resultats i de redacció del treball escrit.
- 1 sessió de presentació oral del treball de pràctiques model congrés científic.

Els alumnes, a partir de les dades recollides al camp i els resultats obtinguts al laboratori realitzaran un mini-article científic amb una extensió màxima de 15 pàgines (tot inclòs), amb un cos de lletra Arial de 10 amb un interlineat de 1,5, que constarà dels següents apartats obligatoris:

- Títol, autors, assignatura, curs.
- Resum.
- Introducció al tema del treball amb els objectius del mateix al final.
- Material i mètodes.
- Resultats.
- Discussió.
- Bibliografia (normativa al Campus Virtual).

Es farà la presentació oral dels resultats (recollit al mini-article) com si fos una comunicació a un congrés.

Tutories

L'objectiu d'aquestes sessions és resoldre dubtes, repassar conceptes bàsics no explicats a classe i orientar sobre les fonts consultades pels estudiants. L'horari de les tutories individualitzades es concretaran amb el professor, i si el professor ho troba convenient algunes es poden fer en grup a l'aula.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes magistrals	20	0,8	3, 4, 5, 7
Pràctiques de camp	12	0,48	1, 2, 5, 6
Pràctiques de laboratori	18	0,72	2, 5, 7
Seminari	1	0,04	2, 3, 4
Tipus: Supervisades			
Tutories	6	0,24	3, 4
Tipus: Autònomes			
Estudi autònom i treball d'autoaprenentatge	54	2,16	2, 3, 4
Preparació de treballs, resolució de qüestions i problemes	33	1,32	2, 3, 4

Avaluació

L'avaluació d'aquesta assignatura es realitza al llarg de tot el curs:

Avaluació de l'actitud i participació de l'estudiant a classes magistrals i a seminaris:

S'avaluarà l'actitud i la participació (grupal i individuals) en els diferents tipus d'activitats que es desenvoluparan al llarg de les classes teòriques i del seminari.

Aquesta avaluació té un pes global del 10% de la nota final.

Avaluació dels exàmens:

Exàmens parcials:

Amb els parcials s'avaluarà individualment els coneixements assolits per l'alumne a la assignatura, així com la seva capacitat d'anàlisi i síntesi, i de raonament crític.

Es realitzaran 2 exàmens parcials eliminators de matèria.

Examen final:

Els alumnes que no superin algun dels 2 exàmens parcials (nota mínima: 5 sobre 10) hauran de recuperar-los a l'examen final. Igualment, els alumnes que desitjin millorar nota d'una o de les dues parts, ho podran fer presentant-se a l'examen final, però es perdrà la nota obtinguda prèviament.

Per fer la mitja amb les altres activitats avaluatòries és necessari arribar a un 4.

Aquesta avaluació té un pes global del 50% de la nota final.

Avaluació de les pràctiques:

De l'assistència i aprofitament a les pràctiques de laboratori i de camp (4%), de l'elaboració d'un article científic (18%) i de la presentació oral (18%) en resultarà un 40 % de la nota final de l'assignatura.

Al treball escrit es valorarà:

- Claredat conceptual del plantejament.
- Adequació de la metodologia
- Exposició clara i concisa dels resultats.
- Capacitat de discussió i interpretació dels resultats.
- Qualitat formal del document (taules, figures, referències).
- Adequació a la longitud establerta.

Al treball oral es valorarà:

- Capacitat per estructurar la presentació i estructuració de la presentació (escrita).
- Claredat, concisió i rigor en l'expressió oral.
- Correcta citació de la bibliografia.
- Adequació al temps establert (8', 2'/persona) i a la normativa del treball.

No presentats:

Un alumne es considerarà no presentat quan la valoració de totes les activitats d'avaluació realitzades no li permeti assolir la qualificació global de 5 en el supòsit que hagués obtingut la màxima nota en totes elles.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Assistència i aprofitament de les pràctiques	4%	0	0	6
Correcció i lliurament article pràctiques	18%	1	0,04	2, 5, 6
Parcials i final (avaluació individual)	50%	3	0,12	2, 3, 4
Participació activa a classes i seminari	10%	0	0	3, 4, 7
Presentació oral	18%	2	0,08	2, 4, 7

Bibliografia

Alcaraz, M., Estrada, M., Fios, J., Font, J., Romero, J. y Salat, J. 1985. L'oceanografia. I. Introducció a l'ecologia marina mediterrània. Diputació de Barcelona, Barcelona.

Castro, P. y Huber M. E. 2007. Biología Marina. McGraw-Hill, Madrid.

Cognetti, G., Sarà, M. y Magazzù, G. 2001. Biología Marina. Ariel Ciencia, Barcelona.

Demestre, M., Lleonart, J., Martin, P., Peitx, J.A. y Sardà, F. 1986. L'Oceanografia. II. Recursos pesquers de la mar catalana. Diputació de Barcelona, Barcelona.

Kaiser M. J. et al. 2005. Marine Ecology. Processes, Systems and impacts. Oxford University Press, Oxford.

Lalli, C.M. y Parsons, T.R. 1997. Biological oceanography. An introduction. Pergamon Press, Oxford.

Levinton, J.S. 2001. Marine Biology, function, biodiversity, ecology. Oxford University Press, New York.

Miller, C. B. 2004. *Biological Oceanography*. Blackwell Publishing, Oxford.

Pinet, P.R. 2000. *Invitation to Oceanography*. Jones and Bartlett Publishers, Sudbury.

Páginas WEB

<http://www.icm.csic.es> WEB del Instituto de Ciencias del Mar de Barcelona (CSIC), con información sobre investigación en temas marinos, divulgación y noticias que se actualizan periódicamente.

<http://www.jbpub.com/oceanlink> Material que complementa la información del libro de texto Pinet (2000).

<http://www.enn.com> Noticias de investigaciones medioambientales.

http://seawifs.gsfc.nasa.gov/OCEAN_PLANET/HTML/peril_habitat.html Informaciones sobre impactos actuales del hombre en el mar.

<http://www.noaa.gov> Publicación de la NOAA (National Oceanographic & Atmospheric Administration, Department of Commerce, U.S.) sobre los océanos, pesquerías, clima, costas, etc.

<http://www.mispecies.com/boletin> Información (noticias, agenda, legislación y novedades) sobre Pesquerías y Acuicultura en España y Europa.

www.ceab.csic.es

www.ieo.es

www.coml.org Census of Marine Life. De todo. Muchos links

www.scarmarbin.be: SCAR Scientific Committee on Antarctic Research

www.obs-banyuls.fr Banyuls Sur Mer Fr.